

PONGRÁTZ GERGELY (1932-2005)

Az 1956-os szabadságharcunk Corvin-köz főparancsnoka

PONGRÁTZ GERGELY:

ÖNÉLETRAJZ

1932. február 18-án születtem, Szamosújváron.

A magyarságtudatot és a magyar haza szeretetét szüleink belénk nevelték és a harmincas évek végén a román gyerekek sokszor belénk verték.

A háború befejeztével először Mátészalkára költözött a családnk, majd amikor édesapám hazajött, Soroksárra kerültünk, ahol édesapám kilenc gyermeke után 13 hold juttatott földet kapott és azon gazdálkodott.

Én agronómus lettem és csakis örzőangyalomnak köszönhetem, hogy börtön nélkül megúsztam a közel 12 évig tartó kommunista rendszert. Mint a szobi járási tanács takarmánygazdálkodási előadója, majd a ceglédi városi tanács főállattenyésztője, alkalmam volt megismerni a magyar paraszt szomorú, elkeseredett helyzetét és ez nagymértékben hozzájárult politikai művelődésemhez.

Két évig voltam katona, mely idő alatt kétszer voltam őrzővezető. Egyszer lefokoztak azért, mert egy politikai foglalkozáson olyan kijelentést tettem, hogy a kommunizmus nem más, mint állami kapitalizmus. Szerencsém volt, mert ez akkor 15 évi kényszermunkát is jelenthetett volna.

Az 1956-os forradalom kitörésének híre a hényelpusztai állami gazdaságban ért, ahonnan október 24-én reggel indultam Budapestre, mert éreztem, hogy testvéreim is részesei a felkelésnek. Tudtam, hogy mellettük van a helyem. A Corvin közbe október 25-én hajnalban kerültem, ahol bajtársaimmal és testvéreimmel én is részese lettem azoknak a harcoknak és tárgyalásoknak, amelyek a forradalom győzelméhez vezettek. Életem legnagyobb kitüntetése akkor ért, amikor október 30-án a corvinisták engem választottak meg főparancsnokuknak.

1956. november 28-án hagytam el Magyarországot.

1957 tavaszán a Chicagóban megtartott Szabadságharcos Kongresszuson Király Béla elnök mellé engem választottak meg a Magyar Szabadságharcos (Nemzetőr) Világszövetség alelnökének. Azóta a sok viharon átment szövetségnek 15 éven keresztül voltam elnöke, mely tisztségről és szövetségi tagságomról 1982 februárjában lemondtam.

Forradalmunk 25. évfordulója során elhatároztam, hogy megírom a Corvin köz 1956-os történetét és szerepét a forradalomban.

* * * * *

PONGRÁTZ GERGELY:

CORVIN KÖZ 1956⁷

Részlet: Október 25 (57. old.)

Magdi becsomagolt valami ennivalót, hogy vigyük el Bálintnak, és Ernőt minden tiltakozása ellenére lefektettük. Ha tud, majd a délelőtt folyamán bejön a Corvin közbe, ahol megtalál bennünket. Ödön, Bandi és én elindultunk gyalog Budapestre. Őszintén irigyeltem bátyáimat, mert ők már átestek a tűzkeresztségen és mindkettőjüknek géppisztolya is volt. Nekem nem volt semmilyen fegyverem és kitüntetésnek éreztem, amikor hol az egyik, hol a másik átadta a géppisztolyát, hogy én vigyem. Vigasztaltak, hogy rövidesen nekem is lesz, csak tudjam majd használni. Néhányszor fegyveres srácok megállítottak bennünket, de amikor megmondtuk, hogy hova megyünk, többen csatlakoztak hozzánk, ugyanis a Corvin köznek már egész Budapesten híre volt. Hiába kértem fegyvert tőlük, attól senki sem akart megválni. A Boráros téren azonban egy 30-35 év körüli férfi nekem adta Mauser puskáját, két zsebre való tölténnyel. Ő haza ment lefeküdni. Azt mondta, hogy amikor felébred, majd szerez magának másik fegyvert, és hogy a puskának úgysem kell az alvás. Olyan boldog voltam, hogy megcsókoltam a puskámat, és alig vártam, hogy én is átessek a tűzkeresztségen. Ahogy a Corvinhoz közeledtünk, mind sűrűbben állítottak meg bennünket, és az út végét már kiabálva tettük meg: „Magyar, ne lőjj!” Felmentünk a József körút 82-be, a második emeletre, ahol a délután folyamán bátyáim foglaltak tüzelőállást. A két szobának négy ablaka nézett a Körútra és a 10-12 srác közül csak kettő volt az ablakoknál. A többi a fotelekben, a földön és egy diványon aludt. Ödön és Bandi elmentek Bálintot megkeresni, én ott maradtam a sráccal. Mondták, hogy keressék én is egy fekvőhelyet valahol, mert ha szükség lesz rám, úgyis felébreszt a fegyverek hangja.

Nyolc óra körül lehetett, amikor a srácok felébresztettek. Egyikük már korábban lement a Corvinba, ahol öregasszonyok és emberek osztogattak ennivalót a felkelőknek. Nekem is hoztak egy almát és egy nagy szelet zsíros kenyeret, újságpapírba csomagolva. Megettem és közben beszélgettünk a sráccal. Egy beszédkártya, 3 katona és vagy 6 fiatal, 16-18 év körüli gyerek volt a két szobában. Senki sem tudta a másik nevét és nem is kérdezte, mert ez valóban nem volt fontos. Bajtársak voltunk és az volt a lényeges. Mindenkit valamilyen külső ismertetőjel szerint hívtunk, és akkor hamar mentek a keresztelések. Beszédkártya, Szemüveges, Micisapkás, Kalapos, Kiskatona, Csonkakezű, Hosszú és így sorba, olyan neveket adtunk egymásnak, amelyek legjobban ráillettek viselőjére. Egy-egy név rajta is maradt az

⁷ Pongrátz Gergely: Corvin köz 1956, A szerző kiadása. 1982-1992.

illetően, és soha senkinek nem jutott eszébe, hogy tiltakozzon az új neve ellen. Engem „Bajusznak” hívtak, és ez a név rajtam is maradt végig. A gyerekek közül ketten voltak ipari tanulók, a többi gimnazista vagy első éves egyetemi hallgató volt. A Kiliánból megszökött munkaszolgálatos katonáknak most volt először fegyver a kezükben. Ebben a csoportban többen voltak olyanok, akik már 24-én délelőtt jöttek erre a környékre, amikor a páncélautót megsemmisítették. Ők már átestek a tűzkeresztségen. Lelkesen, hangos szóval mesélték el ők is az előző napi támadások visszaverését. Az ablakon kinézve balra, láttam a kiégett páncélautót és jobbra, egy kicsit feljebb a Körúton, a kiégett tankot. Halottakat azonban nem láttam sehol, mire a srácok megmagyarázták, hogy az éjszaka folyamán vöröskeresztes orosz teherautók jöttek és összeszedték a halottjaikat. Senki sem bántotta őket.

A környéken uralkodó csendet most egy messziről jövő kiáltás verte fel, amelyet átvéve négyszer-ötször megismételve mind közelebről és közelebről hallottunk:

„Egy tank és két teherautó a Borárosról!” A Beszkártos ment az ablakhoz és ő is kiáltotta: – Egy tank és két teherautó a Borárosról! Vagy háromszor még megismételték. Csőre töltöttünk és mindenki helyet keresett magának az ablak előtt. Vártunk. Ödön rontott be a szobába és mondta, hogy a Kiliánban ÁVO-sok vannak, az Üllői úti részt foglalták el. Oda is küldött egy felkelő csoportot, akiknek csak a fele jött vissza. A többiek fogságba estek. Most azonban ezt a támadást kell visszavernünk, majd utána megyünk a bajtársakért a Kiliánba.

– Öcsém, – szólt nekem, vártad, hogy átes a tűzkeresztségen. Hát most itt az alkalom. Vigyázzatok, húzódjatok le, ne adjatok célpontot a ruszkiknak!

Éreztem a szívemet, ahogy a torkomban dobogott. Az a szó, hogy félelem, nem fejezi ki azt, amit éreztem. Azt hiszem, hogy azokra az érzésekre nincs is megfelelő kifejezés a szótárban. Az oroszok azonban jöttek, és a Ferenc körúton már lőtték is őket. A tank, amelyik elől jött, minden irányban lőtt 76-os lövegével, és két gépfegyverével pásztázta az ablakokat. Most már mi is löhettünk, mert elérték a kereszteződést. Láttam a tank ágyújának a csövet pontosan felénk fordulni. Felordítottam: – Feküdj! A lövedék a felettünk lévő emeletet érte, csak vakolat esett ránk a plafonról. Visszamentünk az ablakhoz, amikor láttuk, hogy orosz katonák szökődnek fától-fáig és kaputól-kapuig. Ruszki gyalogság! Az egyik kapualjban megláttam egy orosz fejet, ahogy az utat nézte. Céloztam és meghúztam a Mauser puskám ravaszát. Láttam, hogy az orosz katona kiesett a járdára. Borzasztó érzés vett erőt rajtam, de ez már nem félelem volt. A félelem elmúlt, ahogy a harc megkezdődött. Az a tudat, hogy én egy embernek oltottam ki az életét, olyan érzést keltett bennem, amit a halálos ellenségemnek sem kívánok. Sírtam és visszahúzódtam a hátsó fal mellé. Nem sokáig lehettem ott, mert a srácok elkezdtek kiabálni: – Bajusz, ne sírj most! Jönnek a ruszki! Majd ha visszavertük a támadást, lesz időd sírni. Gyere, adj nekik! Ők támadnak, mi csak védekezünk. Ha ők nem támadnának, nem folya a vér. Nekünk azonban tartani kell a Corvint!

Visszamentem az ablakhoz. A tank pontosan alattunk volt, és alig lépésben haladt előre. Minden irányba szórta a tüzet a lövegéből és a gépfegyvereiből. Már kapott néhány üveg benzint, de nem égett. Volt egy láda kézi gránátunk és egyiket a másik után dobtam rá, de nem robbantak. Ödön előszedte a zsebkendőjét, egy benzines üveg dugóját kivette és benzint öntött a zsebkendőre. A zsebkendő sarkát becsavarta a dugóba és úgy tette vissza az üvegbe, hogy a benzines zsebkendő, mint egy zászló lobogott az üveg oldalán. Meggyújtottam a zsebkendőt, és az egyik katona, aki tartotta az üveget, már dobta is. Telitalálat! A tank, amelyik már kapott vagy 5 üveg benzint, lángrollobbant. Tüzelése megszűnt és gyors iramban menekült. Alig 100 méterre azonban megállt, és néhány orosz katona ugrált ki belőle égő ruhával. Amire

földet értek, lefeküdtek és többet nem mozdultak. Minden irányból golyózápör hullott rájuk. Mind a két teherautó felszaladt a járdára és megállt. Vezetőit találat érte. Az egyik után 76-os löveg volt kötve. A teherautók valamilyen csoda folytán nem robbantak fel, pedig tele voltak lőszerrel. Az egyik a 76-os löveghez repeszgránáttal, a másik gépfegyverhez és géppisztolyhoz való tölténnyel volt megrakva. Ötven-hatvan karabélyt és géppisztolyt szedtünk össze a halott oroszok mellől, amelyeknek hihetetlen gyorsasággal akadt új gazdájuk. Olyan forradalmárok és munkaszolgálatosok, akik fegyverre vártak. A Corvin köz tűzereje ismét erősödött.

Csend lett a környéken. Csak az Üllői útról hallatszottak néha lövések és rövidebb-hosszabb géppisztolysorozatok. Azt viszont, ami a Körúton volt, nyugodtan lehetett halálos csendnek nevezni. Orosz halottak hevertek mindenhol. Sajnáltam őket, de a bajtársak szavai jutottak eszembe: „Ők támadnak, mi csak védekezünk. Ha ők nem támadnának, nem folya a vér”.

Gerő Ernőék hívták be az oroszokat, hogy néhány gazembernek az uralmát biztosítsák, ha kell, a nemzet lemészárlása árán. Hát, ha az oroszok belementek ebbe a játékba és most ők húzzák a rövidebbet, az nem a mi bűnünk. Ez a mi hazánk és ezt nekünk kötelességünk megvédeni. Édesanyám egyik szerzeményének a refrénje jutott eszembe, Reményik Sándor versét zenésítette meg: „Meghalunk, de előbb megfizetünk érte”. Úgy is van! Most nem a mi életünk a fontos, hanem a magyar nemzet szabadsága.

Beszélgünk a fiúkkal és úgy éreztem, hogy valami magyarázatot kell, hogy adjak az előbbi sírásomra. Amikor szóba került, az egyik gyerek megkérdezte, hogy azt hiszem, én vagyok az egyedüli, aki ezen átment? Ő is, és valószínűleg mindenki, amikor az első halottját meglátta, úgy érezhetett, mint én. Ez azonban harc! A hazáért! Hogy mondtad az előbb? Meghalunk, de előbb megfizetünk érte!... Egy másik srác szólalt meg és azt mondta, hogy az nem baj, ha meghal. Most csak az a fontos, hogy sok szolgálja legyen a másvilágon. Emlékszel Lehel kürtjére? Az biztos, hogy nem adom olcsón az életem! Keservesen megfizetik!

A reggeli harcokban a mi veszteségünk egy súlyosabb és két könnyebb sebesült volt. A súlyosabb sebesült srácot elvitték a kórházba, a két könnyebb sebesültet bekötötték és maradt. Ödön ment le a Corvinba mindjárt a harcok után és küldte a mentőket. Még most sem jött vissza, pedig már több mint fél órája elment. Ernőt, Bandit és Bálintot láttam az ablakból, amikor vagy 20 felkelő társaságában leszerelték a 76-os löveget az orosz teherautóról és behúzták a Corvinba. Fegyveres és fegyvertelen srácok a két teherautón lévő lőszeret is behordták a mozi előcsarnokába.

Az idő délhez közeledett és az utóbbi fél órában egy-egy ágyúlövést is hallottunk az Üllői út irányából, de tankot nem láttunk egyet sem. Mondtam a srácoknak, hogy én is lemegyek a Corvinba, megnézni, mi van ott.

Amikor befordultam a Kisfaludy köz sarkán, egy harcost láttam a járdán feküdni élettelenül. Alig lehetett 17 éves. A 2-es számú ház előtt másik három gyerek volt kiterítve. Ödönt kerestem, akít a benzinkútnál találtam meg. Üvegeket töltött, többen segítettek neki. Frottír törülközőkből szakítottak le kétujjnyi széles csíkokat, és azokat kötötték az üveg nyakára. A benzinkút mellett volt a 76-os löveg is. A Kilián laktanyában ÁVO-sok vannak és már reggel óta lövöldöznek. A löveget is azért hozták ide, hogy vagy hármat-négyet odapörköljenek nekik. Bandit is majdnem meglőtték. Szerencséje volt, mert ahogy szaladt az Üllői úton a fal mellett, a golyók előtte a falba csapódtak, és csak vakolattal telt meg mind a két szeme. Nem látott semmit, a bajtársak vitték be a segélyhelyre, ahol Doki kimosta a mézport. Most is ott van.

– Fiúk! szólt Ödön, – tudjátok csinálni nélkülem? Úgy kössétek azt a rongyot az üveg nyakára, mintha csokornyakkendő lenne. Később majd visszajövök. Töltsetek meg minden üveget. Elég, ha minden negyedikre köttök rongyot. Ha valaki jön benzinért, adjatok neki és mutassátok meg, hogyan kell használni.

Közben a srácok ruháskosarakban üres üvegeket hoztak. Mondták, hogy amikor bekopognak egy-egy lakásba és üres üvegeket kérnek, a télire eltett paradicsomot is kiöntik a háziasszonyok és mindenhol kapnak üveget, mikor elmondják, mihez kell.

Bementünk a segélyhelyre, ahol megismertem Dokit és Pufit, két orvosunkat; Zsuzsát, Erzsit és Kócost, akik most az orvosoknak segítettek, míg nem volt harc. Bandi már teljesen rendbe jött és ő is elmondta, hogy mi történt. Az ágyakon vagy 15 sebesült feküdt, de egyik sem volt súlyos. Vagy 10-et, akik súlyosak voltak, már elvitték a kórházba.

Amikor kijöttünk a segélyhelyről, a mozi előtt egy kis csoportot láttunk. Odamentünk. Két 13-14 éves lány és egy öreg néni, zsíros kenyeret osztogatott a harcosoknak egy ruháskosárból. Mi is kaptunk egy-egy jó karéj zsíros kenyeret, zöldpaprikával. A moziból is és a környező épületekből is jöttek forradalmárok és a ruháskosár tartalma hamar elfogyott. Az enivaló mellé egy kis biztatást is kaptunk az öreg nénitől, aki elmondta, hogy két unokájával, ők is tenni akarnak valamit a forradalomért.

Ödön és Bandi körülvittek, hogy megmutassák a Corvin közt. Az egészset. A Práter utcai iskolába is bementünk, ahol vagy 150 felkelő tartózkodott. A pincében megmutatták a konyhát, ahol 400 embernek lehet főzni. Ödön egyetemista korában járt ide étkezni. Az iskolában ismertem meg Jutkát, akiről a fiúk azt mondták, hogy orvosnő. Géppisztoly volt a vállán. Beszélgettünk. Elmondta, hogy a 6 hónapos kisfiát elvitte a nővérehez és férjével, Attilával jött a Corvinba. Amikor megkérdeztem, hogy miért nem megy a segélyhelyre a sebesültek mellé, azt válaszolta, hogy most doktorált és semmi gyakorlata nincs. Rábeszéltem, hogy legalább a harcok szünetében menjen be a segélyhelyre Doki és Pufi mellé, segíteni nekik. A géppisztolyától azonban semmiképpen sem akart megválni.

Rengeteg tennivaló volt és úgy láttam, hogy egy kicsi szervezéssel meg lehet oldani olyan dolgokat, amik fontosak és jobb körülményeket biztosítanak bajtársainknak. Bandinak mondtam, hogy menjen el a Közvágóhídra, ahol a háború alatt inaskodott és próbáljon szerezni húst. Hozzon szalmát is, hogy a moziban és a tantermekben a földre leszórva, azon fekhessenek embereink.

– Vigyél magaddal néhány srácot és fogjál valahol egy teherautót – mondtam.

Bandi elment és mi kerestünk egy szakácsot. Egy 25-26 év körüli ember jelentkezett, hogy ő a honvédségnél főzött. Nagyszerű! Leküldtük a menzára, készüljön fel, hogy amire megjön a főznivaló, azonnal hozzá tudjon kezdeni a munkához. Ernő és Bálint jött velünk szemben. A löszert behordták, az egész mozi épületében van. Ernőnek mondtam, hogy van szakács, Bandi elment húsért, most kenyér kellene. Menjetek el, keressetek egy péket és mondjátok neki, hogy a Corvinistáknak kell. A harcok után majd kifizetjük neki. Hozzatok vagy 25-30 kétkilósat.

A benzinkúthoz mentünk, ahol úgy fogytak az üvegek, ahogy töltötték őket. Minden emeleten, ahol felkelők tartózkodtak, benzin is volt. A 76-os löveget Falábú Jancsi kezelte, négyen segítettek neki. Megkérdeztem, hogy kell-e még segítség? Nem kellett, de azt mondja Jancsi, hogy a löveg nincs jó helyen. Minden lövés után elmozdul és csak az Üllői utat védi. A Körútra kellene, hogy nézzen, mert onnan jönnek a tankok. Jancsi azt is említette, hogy a Kiliánba valami

„Hosszú ezredes” jött, öt tankkal. Négy elment, egy befarolt a Kilián bejáratába, amelyikből a Hosszú ezredes szállt ki. Azóta, hogy megjött, csend van.

Kora délután volt, amikor kiáltásokat hallottunk. „Négy páncélos a Borárosról!” Ismét szájról-szájra ment a kiáltás. A forradalmárok percek alatt eltűntek az épületekben, a mozi és az iskola kiürült. Mindenki elfoglalta a helyét, csak mi nem tudtunk már visszamenni a József körút 82-be, mert az oroszok borzalmas tűz alatt tartották a Körutat. Ödönnel az átjáróba mentünk, ahol volt már néhány srác. Az Üllői úton is jött két tank és egy páncélauto, de nem nagyon nézegethettünk ki, mert a Kiliánból megint lőttek. Ketten csak a Kilián ablakait figyelték, s néha odalóttek. Az egyik elszaladt néhány benzinesüvegért és kézigránátért. Az oroszok a páncélautóból lőttek a legjobban, amely nagyon lassan jött, mert mind a két első kereke ki volt löve. Ödönnek mondtam, hogy menjen fel valamelyik emeletre, onnan könnyebb a benzines üveget ledobni. Két tank már elment előttünk, az egyik kapott néhány benzinesüveget és égett. Hirtelen hatalmas robbanás rázta meg a levegőt. Abban a tankban, amelyik égett, felrobbant a lőszer. A forgótornya, miután vagy 20 métert repült, ráesett az első megsemmisített páncélautóra és ott mindent összetört. A páncélauto ekkor megtorpant és láttam, hogy alig 15 méterre van tőlem. A másik oszlopnál lévő felkelő egyszercsak kihajolt és egy kézigránát dobott. Behúzódtam az oszlop mögé, hogy ne érjen repesz, de a robbanás nagyon tompán hangzott. A kézigránát beesett a páncélautoba és ott robbant. Átszaladtam a sráchoz, aki kinyírta a páncélautót és megöleltem. A másik tank elment. Az Üllői úton csend lett, csak a Kiliánból kaptunk egy-egy lövést. A Körúton azonban dörögtek a kézigyverek és a tankok 76-os lövegei. A mozi elé szaladtam, ahol egy lány állt pontosan a Kisfaludy köz közepén és onnan adott le rövid sorozatokat egy tankra. Megálltam a sarkon, a fal fedezett, s rákiáltottam a lányra, hogy jöjjön hozzám. Amikor odajött, megmutattam, hogy innen a fal mellől jobban lehet lőni, mert a géppisztolya csövét még neki is támaszthatja a falnak és ugyanakkor védve is van. Kézigránát leszakította egy tank hernyótalpát, és a tank csak addig tudott menni, amíg le nem szaladt a hernyótalpról. Most ott volt alig 10 méterre a Kisfaludy köz bejáratától, és minden irányba tüzelt a lövegével és gépfegyvereivel. Azt is mondták, hogy négy halott van a Kisfaludy köz 2. negyedik emeletén. Ahonnan benzinnel meg lehetne semmisíteni a tankot, de senki sem akar oda menni.

Ödönt láttam jönni és kiáltottam neki, hogy hozzon egy láda benzinesüveget. A 2-es számú ház bejáratánál is voltak néhányan, akik szintén elmondták a helyzetet és megmagyarázták, hogy a négy halott miatt nem akarnak odamenni. Ödön megjött a láda benzinnel, és felmentünk a negyedik emeletre. Ketten jöttek velünk, hozták a benzint és megmutatták, melyik szobának van két ablaka, közvetlen a tank fölött. Az ajtóban azonban egy kis „családi” jelenet játszódott le. Ödön megfogott és nem engedett be az ajtón. Azt mondta, hogy én még fiatal vagyok, nekem még élni kell. Ő megy be.

– Te Ödön, – válaszoltam – te vagy a legidősebb a családban és neked kötelességed van az öcséid iránt. Ne félj, még sokat fogok veszekedni veled. – Benyomtam az ajtót, amit belülről egy felfordult fotel nem engedett kinyílni. Akkora rés azonban volt, hogy bemászhattam rajta és odébb toltam a fotelt, a srácok már hozták is a benzinesüveget. Ödön meglocsolta benzinnel az üveg nyakán lévő rongyot és meggyújtotta. Átmásztam a felfordult fotelen, és amikor a szoba közepe felé értem, éreztem, hogy a szőnyeg süllyed alattam. Ösztönösen felemeltem az üveget a fejem fölé és leestem az alattunk lévő lakás ebédlőjébe. Esés közben a dugó kiesett az üvegből és az égő benzin végigömlött a hátamon. Ödön azt kiáltotta fentről, hogy vesse le a gumiköpenyt. A benzines üveg azonban még mindig a kezemben volt. Odaléptem az ablakhoz,

láttam a tankot alattam és rádobtam az üveget. Ezután gyorsan levettem a gumiköpenyt, amit Ödön, aki utánam ugrott, húzott le rólam. A fiúk fentről ledobtak még három üveget, amiket Ödön elkapott és dobta nekem az ablakhoz. Az első üveg találatát nem láttam, de hallottam az ordítást, amit a srácok végeztek: – Ég a tank! Kapott még három üveg benzint, melyeknek kanóciát már nem kellett meggyújtani. Néhány perc múlva a Körúton is csend lett, csak a diadalordításokat lehetett hallani.

Amikor lejöttünk az emeletről, vagy ötvenen vártak bennünket. Azt a boldogságot, örömet, amit ezek az arcok sugároztak, nem lehet leírni. Öleltek, csókoltak és gratuláltak. Gondoltam, hogy úgy örülnek ők is, mint ahogy én örültem, amikor bajtársunk bedobta a kézigránát a páncélautóba. Most megnyertünk egy másik csatát, és ha így folytatjuk, a forradalom győzelme is biztosítva lesz.

Ödön elment és én bementem a segélyhelyre, hogy megérdeklődjem a mi veszteségeinket. Öt halott és vagy egy tucat könnyebb-súlyosabb sebesült. Az egyik gyerek combjából akkor szedett ki Doki egy repeszdarabot, minden érzéstelenítő nélkül. A srác egy összecsavart rongyot harapott és még csak nem is jajgatott. Doki be akarta küldeni a kórházba, de ő tiltakozott:

– Nincs nekem semmi bajom, minek mennék én a kórházba? Most itt van szükségem rá! Nem megyek sehova! Itt maradok! Doki, légy szíves, engedd, hogy maradjak!

Leszállt az asztalról, amin Doki a műtétet végezte, és sántikálva az ajtó felé bicegett. Egyszer csak elkezd kiabálni: – Hol a puskám?! Ki vitte el a puskámat?!

A segélyhelyen mindig voltak fegyvertelen felkelők, akik várták a sebesülteket, s ha a Doki vagy Pufi egyszer valakire azt mondta, hogy a kórházba megy, annak a fegyverét máris vitték. A gyerek puskája is eltűnt és az, akinek a combjából néhány perccel ezelőtt érzéstelenítő és jajszó nélkül kivették a repeszt, most elkezdett sírni. Nem a sebesülése és a fájdalom, hanem a puskája eltűnése csalta ki a könnyeket a szeméből. Hiába vigasztaltuk, hogy majd szerzünk másikat, neki most kellett fegyver. Odaadtam neki az én Mauser puskámat, ami megvigasztalta. Én azonban ott maradtam fegyver nélkül. Egy eltört tusájú orosz gépkarabély szuronyát szereltem le és dugtam a csizmám szárába. Gondoltam ez is fegyver, és amíg szerzek magamnak egy géppisztolyt, legalább van valami nálam.

Kimentem a segélyhelyről és Doki jött velem. A sebesültek el voltak látva és pillanatnyilag nem volt munkája. Beszélgettünk.

A mozi előtt nagy volt a sürgés-forgás. Falábú Jancsi, Ágyús Gyurka, a csonkakezü Beszkártos, akinek a bal kezén csak két ujjja volt és még néhányan, akkor húzták a 76-os löveget a benzinkút mellől a mozi elé. Úgy láttam, hogy Ödön vezette ezt az akciót, mert neki volt a legnagyobb hangja. Igaz, hogy ő mindig nagyhangú volt.

Az ágyútalpakat neki fektették a mozi lépcsőjének, tehát onnan már nem tudott elmozdulni. Ödön kötelet keresett, amit ráköthet az elsütő szerkezetre, és azt a moziban meghúzódó srácok az épületből tudják kezelni. A házmesterhez ment kötélért, aki kétségbe volt esve. Csak nem akarnak valakit felakasztani? Ödön megnyugtatta és elmondta, hogy mire kell a kötél. A pincében találtak egy drótkötelet, amit jobb híján felkötöttek az elsütőszerkezetre. A másik végét pedig a pénztár ablakán húzták be, a pénztáros kabinba. Egy felkelőt Ödön átirányított a Valéria kávéház melletti fához és úgy csavargatta az ágyú csövét, hogy egy jó méterről belenézve a harcos térdeit lássa. Tudtuk azt, hogy az oroszok csak repesz lövedéket hoztak, tehát a 76-os löveget hiába hívták páncéltörő lövegnek, mert ahhoz, hogy a páncélt áttörje, páncéltörő lövedék is kellett. A repesz lövedék azonban bőven elég volt ahhoz, hogy a tank kerekeit és hernyótalpatát szétrombolja.

Mondtam Ödönnek, arról is gondoskodjon, hogy a József körút ablakaiban, legalább 150 méterre, minden épületben legyenek forradalmárok megfelelő mennyiségű benzinnel. Ha elszakad a hernyótalp, hamar kell végezni a tankkal, hogy ne tudja a lövegét használni. Továbbmenni már nem tud, de sokkal veszélyesebb, ha meg van sérülve.

Dokival átmentünk a Práter utcai iskolába, ahol már ismertek, és a délután folyamán nagyon megnőtt a tekintélyem. Mindenki Bajusznak szólított. Mondták, hogy ott is van néhány könnyebb sebesült. Kértem Dokit, hogy mint rangidős, Jutkát vagy Pufit, aki még mindig (orvos főhadnagyi) egyenruhában volt, telepítse át az iskolába. Jutka jött át, még aznap este és berendezkedett az egyik tanteremben. A Kisfaludy utcából, egy másik munkásszállásról hoztak a srácok vagy 15 ágyat, szalmazsákokot. Tehát már két segélyhelyünk volt.

Lementünk Dokival a menzára, ahonnan finom ételszag csiklandozta az orrunkat. Bandi már régen megjött a Közvágóhídról, hat féldisznóval és szalmával. Ernő és Bálint két fiút toborozva maguk mellé, négy zsák kenyeret hoztak. A szakács is talált segítséget, néhány asszony és lány személyében. „Disznópörkölt lesz a vacsora és fél óra múlva kész” – mondta. A konyhán minden felszerelés megvolt, azokon, akik itt dolgoztak, fehér köpenyek és kötények voltak. Néhányan az ebédlőben lézengtek. Éhesek voltak és várták a vacsorát.

Mi is leültünk egy 23-24 éves göndörhajú szőke fiatalember mellé és beszélgettünk. Negyedéves orvostanhallgató volt, Szabónak hívták. Voltak vagy harmincan a csoportjában, többségben diákok. Ő volt a parancsnokuk. Ott lakott nem messze és már az elejétől a Corvinban harcolt.

– Ismered jól a környéket? – kérdeztem.

– Persze, hogy ismerem, hiszen itt nőttem fel, – válaszolta. – Miért kérdezed?

– A Corvin, mint ahogy láthatod, nagyon jól tartja magát. Eddig még minden támadást visszavertünk és óráról-órára erősödünk. Nemcsak fegyver és lőszer dolgában vagyunk jól ellátva, amit az oroszok hoznak, hanem emberek is jönnek állandóan kisebb-nagyobb csoportokban. Nagyon fontos feladat lenne, ami megoldásra vár és azt hiszem, te tudnád a legjobban megoldani. A Corvin körül jó őrséget kellene szervezni, megbízható személyekből. Felállítani egy őrszázadot, hogy ellenőrizni tudjuk a környéket éjjel nappal. Vállalod?

–Természetesen, hogy vállalom. Ez valóban nagyon fontos. Máris megyek és beosztom az embereimet, – helyeselte.

– Várjál, egyél először, hiszen percekben belül itt a vacsora. Utána pedig küldd le a többieket, hogy ők is egyenek – ajánlottam neki.

Vacsora után Dokival felvittünk egy tál pörköltet a segélyhelyre, majd átmentem a moziba, ahol közöltem a bajtársakkal, hogy inkább két csoportban menjenek vacsorázni. Az ágyú már fel volt állítva és a kezelőszemélyzet is készen állt. Gyakorlatoztak. Ágyús Gyurka mondta, hogy 20 másodperc alatt újra van töltve, de ez még nem jó. Addig gyakorlatoznak, amíg 10 másodperc alatt tudnak majd újratölteni.

Késő este volt, amikor Szabóval, az őrszázad parancsnokával a moziban találkoztam, ahol a sráccal beszélgettem. Bandi által a Közvágóhídról hozott szalmán sokan már aludtak. Fialok, fiúk, lányok és közöttük elvéve néhány idősebb is. Szabó mondta, hogy az őrség a helyén van. Úgy osztotta be őket, hogy minden három órában van váltás. Hívott, hogy menjek, nézzem meg őket.

Végimentünk a Körúton, ahol minden 60-70 méterre: „Állj, ki vagy” felkiáltással állítottak meg bennünket. Néhány percet minden őrrel beszélgettünk. Az épületek ablakaiból is kiszóltak, hogy mi van? Velük is beszélgettünk. A vacsora híre hamar

elterjedt és mindenkinek jutott. Szóltam a harcosoknak, hogy egy ember kivételével, aki az ablaknál marad, mind menjenek aludni. Váltásuk egymást. Mindenhol megkérdeztem, hogy van-e elég lőszerük, benzinesüvegük és kézigránátjuk. Ha nincs, menjenek a moziba, mert ott kapnak. Mondtam nekik, hogy soha ne menjenek egyszerre enni a menzára. Fele a csoportnak mindig legyen a helyén, mert soha nem tudjuk, mikor támadnak az oroszok.

Majdnem a Rákóczi térnél mentünk át a Körút másik oldalára és jöttünk vissza a Corvin felé. Mindenki a helyén volt és a hangulatból azt vettem ki, hogy nem kell féltetni ezeket a gyerekeket. Nagyon jól tudják, hogy miről van szó.

Felmentünk a József körút 82-be, ahhoz a csoporthoz, ahol én is kezdtem. Tudták, hogy mindenbe beleütem az orrom. Szervezek! A Beszkártos, aki ennek a csoportnak a parancsnoka volt, elmondta, hogy milyen öröm volt mindenkinek, amikor látták a tankot égni. Figyelmeztettem, hogy holnap minden tankot kinyírunk, ami a Körúton jön. A 76-os löveg be van állítva a mozi elé és szétlővi a hernyótalpakat. Készüljenek fel, legyen elég benzinesüveg és kézigránát. Ne hagyják, hogy sokáig lövöldözzön. „Adjatok neki benzint. Olyan lesz minden tank, mint egy sebzett vadkan. Minél előbb végeztek velük, annál kevesebb veszteséget tudnak okozni nekünk.” A Beszkártos mondta, hogy van három láda benzinjük és kézigránátjuk is elég. A tankok azonban nem holnap, hanem ma jönnek, mert már közeledünk a reggeli 4 órához.

Szabóval végimentünk a Ferenc körúton is, ahol az őrség szintén jól elhelyezve a helyén volt. Mindenhol ketten voltak és néha a másik is, aki aludt, felébredt közeledésünkre. Öt óra lehetett reggel, amikor visszamentünk a moziba. Szabónak gratuláltam, mert valóban elsőrendű munkát végzett. Mondtam neki, hogy feküdjön le, aludjon, amíg lehet. A Corvin közben is minden sarkon és majdnem minden kapualjban őrség figyelt. Még a segélyhely ajtajában is egy géppisztolyos állt. Mondta, hogy a Doki keres, akar velem beszélni. Amikor bementem, a Doki ébren volt és mondta, hogy éjfél felé visszajött az a fiú, akinek odaadtam a puskámat. Szerzett magának egy géppisztolyt és a puskát itt hagyta. A lelkére kötötte, hogy csak a Bajusz bácsinak adhatja oda.

Falábú Jancsi, az 1956-os Magyar Forradalom
és Szabadságharc egyik hőse:
A Corvin köz tüzérparancsnoka.

OKTÓBER 26. (70. old.)

Korán reggel megindultak a támadások, melyek fogadására úgy-ahogy voltunk csak felkészülve. A srácok a Körúton végig jól el voltak látva fegyverrel, lőszerrel, benzinesüveggel és mindenki a helyén várt. Alig világosodott ki, amikor kiáltásokat hallottunk a Körút felől: „Négy tank a Borárosról!” Felszaladtam a József körút 82-be a második emeletre, ahol helyet szorítottak nekem is az egyik ablaknál.

Valamennyien féltünk. Gondoltuk, hogy a mai nap kemény harcokat hoz, és arra gondoltunk, hogy estére talán mi is csak egy

statisztikai adat leszünk a halottak, vagy legjobb esetben a sebesültek listáján. A tankok nagyon lassan jöttek. Sokszor megálltak, pedig nagyon vártuk, hogy utána legyünk már ennek a támadásnak. Ezek a percek voltak a leghátborzongatóbbak. A várt támadások előtti idő, mintha megállt volna, a végtelenbe nyúlott. Hiába voltunk felkészülve a halálra, ezekben a lassú percekben mindenkin halálfélelem lett úrrá. Amikor benne voltunk a harcokban, akkor már nem volt időnk félni. Olyankor a harc kötötte le teljes mértékben figyelmünket és így a félelem is elpárolgott. Csak a harcra, az orosz tank megsemmisítésére gondoltunk.

A mozi előtti 76-os löveg betöltve, tüzelésre készen várt. Ágyús Gyurka, aki a Műszaki Egyetem hallgatója volt, a mozi lépcsője mellett egy kis szökőkút mögött állt, amelyben egy szobor formájú alak eltakarta. Jó álca, ha a Körútról benéznek. A pénztár ablakából azonban jól lehetett őt látni, ahol Falábú Jancsi tartotta a kezében a drótkötelet, amelynek másik vége a löveg elsütő-szerkezetére volt erősítve. Ágyús Gyurka a jobb kezét felemelve várt és figyelte a Valéria kávéház melletti fát. Amikor az első tank eltakarta a fát, Gyurka intett a karjával és felordított: – Tűz!!!

A löveg megugrott és visszaesett az eredeti helyére. Telitalálat! A hernyóalp nem szakadt el teljesen, de erősen megrongálódott. A tank vezetője rákapcsolt, de 70-80 méter után, talán a hirtelen gyors iram is hozzásegítette, elszakadt a hernyóalp és a tank lefutott róla. Ekkor már égett és nem jelentett veszélyt. A lövés után Gyurka kiugrott, kinyitotta a löveg zárját és kiesett az üres hüvely. A csonkakezü Beszkártos már ott volt az új tölténnyel, melyet bal karján tartott és jobb kezével fogta a hüvely végét. Betette a lövedéket a csőbe és jobb kezével meglökte. Gyurka már a helyén volt és figyelte a fát. A Beszkártos ordította, hogy: – Kész! A löveg zárja ugyanis, a lövedék erős lökése következtében automatikusan bezáródott. Visszaszaladt a moziba. Az első lövés után csak pár másodperc múlhatott el, amikor Gyurka másodszor is ordította: – Tűz!!! Telitalálat! A hernyóalp elszakadt és a tank majdnem a mi ablakunk alatt kezdett egy helyben forogni. Kapott vagy öt üveg benzint és ez is égett. Kiugráltak belőle az oroszok, de nem mehetek messzire a rájuk zúduló golyózáporban. Soknak égett a ruhája, amely vattaruha lévén magába szívta a benzint. Ezek feketére égtek és összezsugorodtak. A másik két tank, melyek most értek a kereszteződésbe, elfordultak az Üllői úton balra és elrobogtak a Kálvin tér irányába. Láthatták, hogy mi történt az első két tankkal és jobbnak látták megfutamodni.

Ismét a győzelem mámore vett erőt rajtunk. Minden okunk megvolt arra, hogy örüljünk a támadás sikeres visszaverésének, annál is inkább, mert ez alkalommal nekünk még csak egy sebesültünk sem volt. Az oroszok viszont két T 34-est, a teljes személyzettel együtt veszítettek.

Nem volt sok időnk arra, hogy győzelmünket élvezzük, mert ismét jöttek a kiáltások: „Három tank a Borárosról!” Azok, akik kimentek a Körútra a kilőtt tankokat megvizsgálni, percek alatt eltűntek az épületekben. Mindenki a helyén volt. A 3 tank megjelent a Körúton, és mint az előbbieket, ezek is nagyon lassan közeledtek. Azonban még jóval a kereszteződés előtt erős golyózáporba kerültek, ami arra készítette őket, hogy rákapcsoljanak. Közvetlen egymás után jöttek és lövegeikkel, géppuskáikkal olyan lövöldözést végeztek minden irányban, amelyet csak fegyvereik elbírtak. A süketítő fegyverroppogás, a lövegek dörgésével keverve, borzalmas hangzavart eredményezett, amihez hozzájárult a lövedékek becsapódásának robbanása is. Most azonban a félelem helyett türelmetlenség vett erőt rajtam és alig vártam, hogy közelebb jöjjenek. Amikor az első tank elért a Corvin bejáratához, Ágyús Gyurka ismét felordított: – Tűz!!! A tank megtorpant, de néhány másodperc után ismét megindult. Tüzelése azonban megszűnt. A második tank olyan közel volt az elsőhöz, hogy szinte lehetetlen volt a mozi előtti löveget újra tölteni és időben löni. A löveget kezelők

azonban csodát műveltek. Ez esetben alig 8 másodperc a két lövés között. A második tank is halálos sebet és néhány benzinesüveget kapott. A harmadik tank kikerülte az előtte lévő, megsemmisített két tankot és azok fedezete mögött rákapcsolt és elrobogott előttünk. Az első két tank azonban már égett és csak egy-két oroszot láttunk kiugrálni belőlük. A harmadik tank is telitalálatot kaphatott, vagy 100 méterrel odébb lángokban égett és végleg megállt. Vége volt.

Alig múlhatott 11 óra, amikor a fegyverek elhallgattak és másodszer hangzott fel a körúton a diadalordítás. A mai nap második támadásának visszaverése azonban még eredményesebb volt, mint az első. Három a háromból! Később tudtam meg, hogy az Üllői úton is van egy másik megsemmisített tank. Az is teljes tűzerejét kihasználva jött és a Tűzoltó utcánál kapott néhány benzines üveget. Még a kereszteződés előtt megsemmisült. Sajnos, mi is súlyos veszteségeket szenvedtünk ettől a tanktól.

Azok mondták el a történeteket, akik a Kiliánból Maléter ezredes parancsára lettek kidobva az Üllői útra, pontosan akkor, amikor ez az égő tank jött. Két felkelőt még a laktanyában Maléter a saját pisztolyával agyonlőtt és a 28 lefegyverzett bajtársunk közül csak 21 ért át a Corvinba. Hét fegyvertelen bajtársunk esett el ennek a tanknak a vad gépfegyver tüze és Maléter könyörtelensége miatt, ami azonban az ő halálos ítéletét is jelentette. Csupán a sors iróniája, hogy ezt az ítéletet saját elvtársai hajtották végre 1958-ban rajta. Ezzel a tetteikkel megpróbálják Maléter ezredest, mint mártírt és nem, mint hazaárulót beiktatni a magyar forradalom történelmébe. Sorsát azonban a forradalom győzelme után, egy független bíróság által hozott ítélettel sem kerülhette volna el, mert bűneiért neki is éppen úgy kellett volna felelni, mint ÁVO-s elvtársainak. Isten malmai lassan, de biztosan örölnék.⁸

Sajnálunk és gyászoltuk bajtársainkat, de mégis a ma reggeli két győzelem nagyon magasan tartotta a corvinisták hangulatát. A halott orosz katonák mellől hamar eltűntek a géppisztolyok és gépkarabélyok. Ezek a fegyverek ismét erősítettek bennünket. Új fegyveresek csatlakoztak a régiekhez és örömmel láttuk, hogy minden orosz támadás ahelyett, hogy gyengítené, inkább erősíti sorainkat. Védelmünknek ők hozták a fegyvert és a löszert, mi csak a benzint szolgáltattuk. Emberanyag volt bőven, akik fegyverre vártak, mert mindegyikük úgy érezte, hogy dicsőség corvinistának lenni. Hiába zavartuk haza a fiatal, 12-13 éves gyerekeket. Nem mentek el. Létszámunk óráról-órára nőtt. Sokukat csak a kíváncsiság hozott oda, amikor meghallották a harcok eredményét a Corvin mozi körül. Nagyon sok kíváncsiból lett aztán hős. A Corvin köz híre bejárta Budapestet, és a srácok egyre jöttek. Érdekes jelenség, hogy a bátorság éppen annyira ragadós, mint a félelem. A kíváncsiskodóknak csak néhány percet kellett beszélni egy corvinistával és látni a harcok eredményét ahhoz, hogy ő is keressen egy fegyvert magának. Corvinista lett belőle, és éppen úgy megállta a helyét, mint az „öregek”. Ha egyszer valaki átesett a tűzkeresztségen, azt már elzavarni sem lehetett onnan. Célunk pedig köztudomású volt. A magyar nemzet szabadsága! Azoknak a srácoknak, akik ezekben a napokban fegyvert fogtak, a hazaszeretet nemcsak üres szólam volt, hanem azt szívük mélyén érezték. A hazáért és a szabadságért készek voltak életüket is feláldozni. Sokan meg is tették, áldott legyen emlékük.

Alig egy órás harcszünet után ismét kisebb-nagyobb csoportokban jöttek a tankok. Késő délután ért véget az oroszok támadása. Ágyús Gyurka a nap folyamán tizenhétszer kiáltotta Falábú Jancsinak, hogy: – Tűz! A 17 lövésből azonban egyetlen egy sem érte a Valéria kávéház falát. Minden lövedék oda ment,

⁸ Fehér könyv. III. 78, 1.2

ahova küldték. Estére a Corvin köz környéke páncélostemetővé vált, melyek közé néhány teherautó és páncélautó is került. Zsákmányunk ismét szaporodott fegyverekkel, lőszerrel, 76-os és két légvédelmi löveggel. A 76-os löveget a Práter utcai iskola bejárata elé állítottuk fel úgy, hogy az iskola bejáratának a fedezékéből lehetett kezelni. Ez is a Körútra nézett. A két légvédelmi löveget behúztuk a mozi mellé, de nem használtuk. A Kisfaludy utca bejáratát az Üllői útról is egy nagyobb kaliberű, 122-es löveg védte. Tehát ismét erősödünk, és ez a tény lelkiileg is erősített bennünket. Igaz, az is hozzájárult mostani lelkiérőnk fokozásához, hogy Ödön valamelyik lakásban látott egy zongorát, és engedélyt kért, hogy játsszon rajta. Kinyitották az ablakot és a Corvin közben valamennyien hallottuk Ödön énekését a zongorakísérettel. Ő is Édesanyámnak azt a szerzeményét játszotta, amelynek versét Reményik Sándor írta. Refrénjét sokan átvették a srácok közül és később is lehetett hallani valakit itt is ott is énekelni:

„Inkább vesszen el hát szívünk drága vére,
Meghalunk, de előbb, megfizetünk érte.”

Már sötétedett. Csak távolból lehetett hallani egy-egy fegyver ropogását, a Corvin körül azonban csönd volt. A Körút kövezetén szanaszét heverték az orosz halottak, s egyik-másik megsemmisített tank még mindig füstölgött. A kimerültség valamennyiünkön erőt vett, hiszen ezen a napon kaptuk még eddig a legerősebb orosz támadást. A mozi lépcsőjén ültünk néhányan és a nap eseményeiről beszélgettünk, amikor a Körútról jött egy felkelő és a szaladástól lélekszakadva, izgatottan mondta:

– A Körút másik oldalán, vagy 100 méterrel feljebb ketten bementek egy női fodrászüzletbe, hogy ott leülve megtöltsék géppisztolyaik tájrat. Én is velük voltam, de nem mentem be. Az üzletben két lövés hallatszott és most ott van két bajtársunk megsebesülve. Segítség kell sürgősen, mert elvéreznek. ÁVO-sok, vagy oroszok lehetnek az üzletben.

Heten indultunk el a fodrászüzlethez, hogy kihozzuk a két sebesült bajtársat. Átmentünk a Körút másik oldalára és a fal mellett lapulva, egymás után lopózkodva közelítettük meg az üzletet. Én voltam elől. Kézigránátot nem dobhattunk be a sebesültek miatt, tehát valakinek be kell menni, hogy kihozza őket. Amikor az ajtóhoz értünk megálltam és hátraszóltam a mögöttem lévőnek;

- Bemész te, s fedezlek én, vagy menjek én, és te fedezel?
- Bemegyek én, Bajusz. Te fedezz engem, – válaszolt társam.

Átléptem az ajtó előtt, tele tárral és kibiztosított puskával, amit a kitört ablakú kirakatba helyezve letérdeltem és vártam. Amikor a fiú belépett az ajtón, vagy három méterre tőlem egy rövid géppisztolysorozatot adott le valaki. A srác elvágódott, s én a torkolattűz irányába lőttem. Amikor a következő ment be, a másik irányból jött egy lövés. Megint a torkolattűz irányába tüzeltem. A harmadik is kapott egy rövid sorozatot, amire megint lövéssel válaszoltam. A negyedik, ötödik és hatodik bajtársam is elvágódott. Egyedül maradtam és a fegyverem is kiürült. Elmondhatatlan, borzalmas félelem lett úrrá rajtam. Olyan érzés. amit sohasem fogok elfelejteni. Félttem én máskor is, de ez más volt. Reszkettem és a hideg rázott. Halálfélelem? Lehet! Ezt azonban érezni kell, hogy valaki megértse. Azt az érzést leírni, egyszerűen lehetetlen.

Gondolataim összezavarodtak a fejemben, csak azt tudtam, hogy menekülnöm kell. Feljebb szaladtam a Körúton, s a harmadik, vagy a negyedik kapualjba húzódtam be, ahol néhány méterre tőlem egy villanykörte égett. Bántott a világosság és mintha fokozta volna félelmemet. Hatalmas erőfeszitésembe került, hogy Mauser puskám táját megtöltsém, s csak a negyedik lövésre találtam el a villanykörtét, hogy sötétben maradhassak, de a sötétben is reszkettem. Az idő, mintha

megállt volna, csak a szívemet hallottam puskalövés-ként dobogni a torkomban. Arra gondoltam, hogy az oroszok biztos elfoglalták a Körutat és a Corvint. Mindennek vége. Kidugtam a fejem a kapun és figyeltem, hogy jön-e valaki arra, és milyen nyelven beszél? Magyarul vagy oroszul? Vártam...

Egy idő után hangokat hallottam. Minden idegszálammal megfeszítve figyeltem. Magyarul beszéltek. Szólni akartam, de a torkom teljesen beszáradt, nem jött ki hang rajta. Erőlködtem, míg végre kinyögtem:

– Srácok!

Három géppisztolyos jött hozzám, akik megismertek és láthatták rajtam, hogy még mindig reszketek.

– Bajusz, mi van veled? Megsebesültél? Alig állsz a lábadon! – néztek csodálkozva.

Gyűjtöttem a nyálat a számban és nyeltem, hogy beszélni tudjak. A srácok közrefogtak és támogatva vittek a fodrászüzlet felé. Azt mondták, hogy ott nagy lövöldözés volt, és azért jönnek, hogy megnézzék, mi történt. Amikor odaértünk, már több mentőautó volt ott, és fegyveres felkelők jöttek minden irányból. A sebesülteket és halottakat már kihozták az üzletből és hordályakon vitték őket a mentőkbe. Oroszok, egyenruhába öltözött ÁVO-sok és társaink voltak, összesen tizennégyen. Az idegeim teljesen felmondták a szolgálatot. A feszültséget, az egész nap eseményei után a fodrászüzletnél történtek csak betetőzték. Zokogtam.

Bajtársaim bevitték a Corvinba, ahol négy orvos úgy határozott, hogy beküldenek a kórházba. Nem tudták a sérüléseimet elállítani. Hiába tiltakoztam, Ödön, Attila és még valaki betuszkoltak a mentőautóba és a Károly Róbert körüti 1-es számú Honvédkórházban kötöttünk ki. Sírógörcsöm még mindig nem hagyott alább. Egy orvos őrnagy, aki most Angliában él, félmarék pirulát hozott egy pohár vízzel. Azonban mielőtt bevettém volna a gyógyszert, Ödön megeskette az őrnagyot, hogy ezek között a pirulák között nincsen más csak nyugtató és altató. Szavát adta, hogy másnap reggel kimehetünk a kórházból. Ők is kaptak altatót és az éjszakát végigaludtuk.

Most azonban, több mint 25 év után, nyugodtan állíthatom, hogy ez volt részemre a forradalom legkeservesebb epizódja.

222. old.

Gazdag Sándor a Corvin köz egyik legfiatalabb szakaszparancsnoka volt. Augusztusban töltötte be a 14. évét. Ő volt az egyike azoknak a fiúknak, akiket sokszor haza akartunk küldeni, sikertelenül. A harcok alatt kiválóan megállta helyét, és bajtársai, akik ebben a csoportban voltak, fiatal kora ellenére őt választották parancsnokuknak. Ezekben a napokban nem a kor, hanem a szív számított és Sanyiban, igaz magyar szív dobogott. Kiharcolta parancsnoki beosztását nemcsak a forradalom alatt, hanem a szabadságharc alatt is. Az utolsó napig kitartott mellettünk, november 15-én, amikor feloszlott az én csoportom, sírva ment haza ő is.

November 17-én egy orosz járőr megállította az utcán és átkutatták zsebeit. Egy történetet találtak nála és ezért bekísérték a Kossuth Akadémiára, ahol a díszteremben egy hat tagból álló orosz hadbírószág halálra ítélte a 14 éves gyereket.

Egy orosz katona kísért Sanyit a díszteremből a hátsó udvarba, ahol közel a gyengélkedőhöz, a kőfal mellett már hullahegy volt, és közvetlen mellettük egy óriási gödör frissen ásva. Az orosz katona 5-6 méterre a kőfaltól megállt és Sanyit előre küldte. A gyerek minden pillanatban várta a lövést, ami késett. Amikor már csak egy

méterre volt a kőfaltól, meg akart fordulni, hogy lássa, miért nem lő az orosz katona? Fordulás közben dördült el a pisztoly és a tarkóra irányított lövés a jobb füle alatt érte Sanyit. A lövedék a bal szeme alatt jött ki. Sanyi elesett, de nem vesztette el az eszméletét. Az orosz katona hozzáment és a földön fekvő fiúnak a második lövést egészen közletről a légsőre irányította. Sanyi a földön könyökölt és bal kezével megpróbálta elnyomni a pisztoly csövét. Amikor a második lövés is eldördült, elvesztette az eszméletét.

Arra ébredt fel, hogy fázik és valami nyomja a hátát és a lábát. Halottak voltak, akiket utána végeztek ki. Rengeteg vért veszített és óriási erőfeszítésébe került, hogy kihúzza magát a hullák alól. Ahhoz viszont már hiányzott az ereje, hogy lábra álljon, de teljes mértékben tudatánál volt. Tudta, hogy éjszaka van. Azt is tudta, hogy segítségre van szüksége, mert még mindig vérzik. Kúszva, a földön vonszolva magát a kőfal mellett, haladt a gyengélkedő felé, amíg elért egy kapuhoz. Az ajtó alsó fabetéte ki volt esve és keresztül tudott mászni rajta. Tudta, hogy hol van, mert jól ismerte a környéket. Szemben az utca másik oldalán sorban klinikák voltak, egymás mellett. Imádkozott, csak annyi ereje maradjon, hogy az egyik klinikát elérje. Borzalmas erőfeszítés után elérte a csengőt, majd újra elvesztette az eszméletét.

Fehér ágyban feküdt, amikor magához tért. Az ápolónővérek elmondták, hogy már három napja ott van. Nem azon a klinikán volt, ahová becsengetett, mert az orvosok attól féltek, az oroszok észreveszik, hogy egy halottjuk megszökött és a vérnyomon, amit kúszás közben maga után hagyott, rátalálnak. A kerteken keresztül áthozták erre a klinikára, ahol már biztonságban volt.

Az első golyótól elvesztette a bal szemét. A második golyó az alsó állkapcsát roncsolta szét teljesen, aminek következtében sem enni, sem beszélni nem tudott. Intravénásan táplálták. Rengeteg vért veszített és csoda, hogy egyáltalán életben maradt. A bal hüvelykujját a második lövés roncsolta szét.

Sanyi mindent hallott és megértett, de válaszolni a kérdésekre csak úgy tudott, ha leírta azt, amit mondani akart. Leírta, hogy mi történt vele és kérte, hogy az egyik bajtársát értesítsék, mert szeretné, ha bejönne a klinikára. Leírta a nevét és a címét.

Az orvosok mindent elkövettek, hogy minél előbb talpra állítsák Sanyit. Három műtéten ment keresztül, és január közepére már olyan állapotban volt, hogy elhagyhatta a klinikát. Két corvinista bajtársa segítségével nem haza ment, hanem egyenesen Jugoszláviának vették az útírányt, mert az osztrák határ akkor már nagyon veszélyes volt. Jugoszláviából rövidesen Németországba került, ahonnan a Szabadságharcos Világszövetségen keresztül, még 1957 nyarán felvette a kapcsolatot velem. 1960 őszén látogattam meg Németországban, amikor elmondta megrázó kálváriáját.

Németországban is operációk során ment keresztül. Üvegszemet kapott, a csípőjéből pedig kivettek egy csontot és azzal próbálták rendbe tenni a szétroncsolt állkapcsát. Az állandó fejfájásait csak fájdalomcsillapítóval tudta elviselni. Lelkiállapota azonban erős volt, akárcsak a Corvin közben. Kérdésemre azt válaszolta, hogy ebben a pillanatban kezdené előlről, még akkor is, ha tudná, min kell, hogy keresztülmenjen. Németországban leérettségizett és a jogi egyetem hallgatója lett. Ösztöndíjat kapott és diákokthozban lakott. Egy német család örökbefogadta.

Sanyi esetét is csak röviden írtam le, hiszen erről regényt lehetne írni. Hátorzongató és tanulságos regényt. Részemről azonban még egy hozzáfűzni valóm van az elmondottakhoz. Nagyon büszke vagyok arra, hogy Sanyit és a hozzá hasonló Pesti Srácokat bajtársaimnak, barátaimnak és testvéreimnek nevezhetem. Sanyi bebizonyította, hogy elpusztíthatatlan, hiszen nemcsak a forradalmat és a

szabadságharcot élte túl, hanem a saját kivégzését is. Ameddig ez a forradalmi szellem él a fiatalokban, addig van remény egy szabad, független és valóban szocialista Magyarország megteremtésére.

* * * * *